
Crònica de la sessió (29/10/19)

Literacitat crítica i
ensenyament de les
ciències socials

Breo Tosar (GREDICS, UAB)

Connecta't a la Recerca

APROPEM LA RECERCA EDUCATIVA A LES AULES

Generalitat de Catalunya
Departament d'Ensenyament
**Centre de Recursos Pedagògics Específics
de Suport a la Innovació i la Recerca Educativa**

cesire*

Assistents

Assisteix professorat d'educació infantil, primària i secundària.

Dinàmica de la sessió

La sessió s'inicia amb tres preguntes:

1. Per què ensenyem ciències socials?
2. Què cal ensenyar de ciències socials?
3. Com ho ensenyem?

Presentació dels objectius de la sessió i preguntes de partida de la seva recerca

L'objectiu de la sessió és compartir amb els docents en què consisteix la literacitat crítica i mostrar diferents activitats per poder-ho treballar a l'aula amb l'alumnat. També destacar la importància que té fomentar l'esperit crític dins de les ciències socials.

Desplegament de la proposta

En primer lloc el ponent va iniciar la sessió presentant-se i fent una activitat de grup amb els docents. L'activitat consistia fer grups de 4-5 persones i respondre a les preguntes inicials. Es va posar en relleu la importància d'ensenyar ciències socials en el s. XXI i la responsabilitat que comporta fer-ho per poder ensenyar a pensar l'alumnat, que siguin capaços de prendre decisions, puguin entendre el món i transformar-lo, entre d'altres.

Posteriorment va fer una presentació en power point sobre la literacitat crítica a partir del qual va desenvolupar les idees següents:

La literacitat crítica és una actitud en què és molt important saber escoltar i mirar amb ulls crítics ja que estem immersos en una societat que no escolta. Una pràctica social que va més enllà dels processos cognitius. Implica interpretar el món per transformar-lo i que hi hagi una acció per fer-ho. Cal acció, reescriure el món, formar una ciutadania crítica i global. Per desenvolupar l'esperit crític hem de partir del coneixement, sense coneixement no podem ser crítics, parlem des de la ignorància.

Podem treballar des de les aules la literacitat i les habilitats cognitivolingüístiques. Per desenvolupar l'esperit crític és necessari tenir coneixement sobre el món i no parlar des de la ignorància.

Per mostrar com podíem aplicar la literacitat crítica a la lectura d'imatges en va mostrar tres exemples i va fer participar els docents per descobrir que s'hi amagava al darrera.

A continuació va concretar els **objectius** de la literacitat crítica. Aquests són:

- Desenvolupar la consciència crítica per interpretar textos i analitzar ideologies.
- Reflexionar sobre la identitat pròpia i la dels altres (empatia).
- Transformar la societat a través de l'acció, una acció que ens faci més humans..

Dimensions de la literacitat crítica:

- 1- Atenció
- 2- Punts de Vista
- 3- Problemes Socials
- 4- Acció Social

Propostes i materials proposats per aplicar a l'aula

Per poder aplicar aquests quatre passos va fer referència a una pràctica d'aula que es va fer a l'Escola Sadako i a l'escola Sant Felip Neri en què els alumnes treballaven la memòria històrica sobre la guerra civil espanyola, en concret, sobre les víctimes civils dels bombardejos de l'aviació feixista italiana l'any 1938.

La seqüència didàctica consistia en:

1r. **ATENCIÓ:** Aprendre a observar amb els sentits. La classe es queda a les fosques i en silenci, i de sobte s'escolta una alarma de bombardeig, i el professor llegeix l'avís de les autoritats de la Generalitat de Catalunya que anunciaven les bombes feixistes. El professor calla i els alumnes escolten amb els ulls tancats les bombes que cauen.

2n. **PUNTS DE VISTA:** Cercar informació per saber què va passar en aquella plaça l'any 1938. Els alumnes llegeixen textos de fonts històriques primàries i secundaries sobre els fets dramàtics de 1938 a la ciutat de Barcelona.

3r. **PROBLEMES SOCIALS:** Representació. S'apoderen del que va passar. Avaluació dels problemes socials i de la pròpia experiència.

4t. **ACCIÓ:** Els alumnes aturen els turistes i vianants que visiten la plaça i els expliquen que durant l'any 38 hi va caure una bomba feixista i el context històric.

Una altra activitat que mostra és la lectura de frases o textos tot interpretant o llegint la ideologia que s'hi amaga al darrera. Treballem l'exemple del Paulo Freire, quan analitza la frase: "La Maria és negra però honesta i competent". L'alumnat ha d'aprendre a identificar una ideologia racista rere les línies.

Un altre exemple és la visualització d'un breu fragment de la pel·lícula *-They live-* (1988) en què el protagonista es posa unes ulleres i veu el missatge subliminal que s'amaga darrera els rètols publicitaris.

També proposa la visualització de l'anunci del *vídeo Most Shocking Second Day* (2015) que va fer l'organització *Save the children* sobre el tema d'exiliats i aplicar les dimensions de la literacitat crítica. Aporta una fitxa per treballar a l'aula sota el títol "Buits i silencis". Es demana a l'alumnat que descrigui amb les seves paraules què està passant al vídeo, per què és impactant i com seria l'impacte si la protagonista fos d'una altra raça i classe social. L'acció a dur a terme és enviar una breu carta per animar la nena protagonista.

Posteriorment concreta les diferències que hi ha entre lectura crítica (habilitat cognitiva; el significat es pot inferir o interpretar; fomenta el pensament crític a partir de la formulació de preguntes) i literacitat crítica (pràctica sociocultural; parteix del significat múltiple construït i situat en un context i impregnat d'ideologia; fomenta la consciència crítica, repensar la identitat i participar en la lectura del món; requereix una acció).

Destaca també la importància de la literacitat crítica mediàtica i la importància de distingir fets i opinions com a exercici per treballar amb l'alumnat. Es pot fer a partir de treballar una mateix fet des d'ideologies oposades (notícia ABC o al diari Ara).

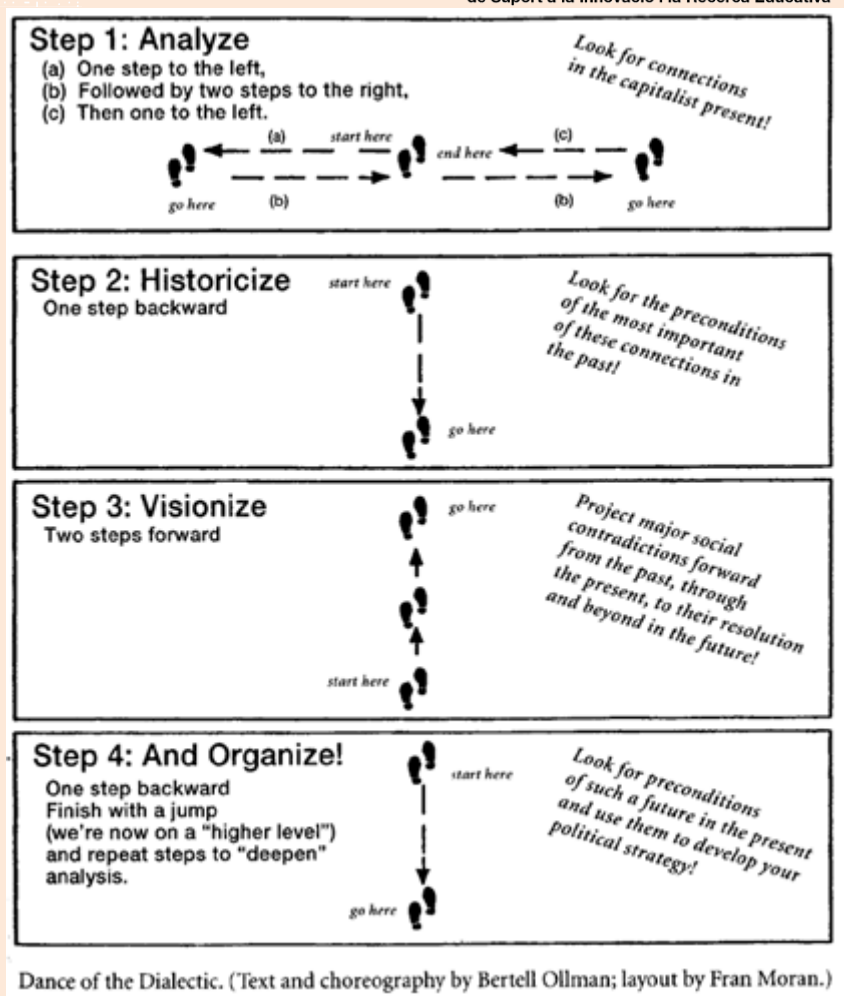
Com a materials per treballar la literacitat crítica recomana les lectures següents:

1. *Tintín al Congo* d'Herge (racisme, xenofòbia) (primària)
2. *Farmer Duck* de Martin Waddell (relacions de poder) (educació infantil)
3. *Oliver Button is a Sissy* de De Paola (igualtat de gènere) (primària)
4. *Persépolis*, Majane Satrapi (crítica ús del vel a l'Iran) (batxillerat)

Destaca també el treball a partir del biaix de confirmació o de fal·làcies lògiques (arguments que poden influir molt i que representen errors de pensament).

Finalment, s'apliquen les dimensions de la literacitat amb la dansa dialèctica d'Ollmann (2003), com a recurs didàctic per treballar la lectura del món a partir d'uns passos de ball (parar, analitzar el present, anar al passat i organitzar-nos).

<https://www.nyu.edu/projects/ollman/books/dd.php>

Experimentació de la proposta

El ponent planteja propostes de diferents nivells educatius, des d'educació infantil fins a batxillerat, per experimentar-les en el taller. Les propostes són diverses:

- . Treballar la literacitat crítica a partir de la lectura de diversos contes (Educació infantil)
- . *Còmic de Tintín al Congo* (Educació primària cicle mitjà i superior)
- . Còmic o novel·la gràfica *Persèpolis* (Educació Secundària) L'important és que els estudiants es facin preguntes sobre el que passa o està passant no només posicionar-se sobre si les noies han de portar o no portar vel.
- . Joc creat per l'autor *Trump's Fallacies*: joc de fal·làcies lògiques en anglès basat en tuits reals de Donald Trump. Es tracta d'endevinar la fal·làcia.
- . Facts and opinions: joc de cartes per distingir fets d'opinions.
- . Joc de cartes sobre fal·làcies lògiques. Cal descartar les frases o textos que no són fal·làcies.
- . Textos amb fal·làcies sobre el món taurí (Batxillerat). Tenim un llistat de fal·làcies i detectem les fal·làcies que hi apareixen i per què ho són.

Els assistents s'agrupen per interessos i el ponent va passant pels grups per aclarir dubtes o regular la dinàmica de cada proposta.

Resum final i conclusions

El ponent dona molta importància al fet que les persones docents incorporin la literacitat crítica a les ciències socials i a qualsevol altra matèria i que és molt interessant treballar la literacitat de manera transversal.

Relatora: Roser Martínez